

Sergiu SÎRBU

lector al Catedrei „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI, doctorand

CARACTERISTICA CRIMINOLOGICĂ A INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL DE ACTIVITATE COMERCIAL BANCAR

Rezumat

Unul dintre elementele care caracterizează infracțiunile din domeniul de activitate bancară este faptul că subiectele care atențiază la domeniul de activitate bancară sunt de obicei înșiși funcționarii băncilor, dar și persoane care în funcție de activitatea pe care o exercită, nu au nici o legătură de cauzalitate cu activitatea bancară. Cercetarea oricărei infracțiuni nu este imposibilă fără o cercetare a parametrilor structurali de bază. Astfel, în scopul elucidării mai detaliate a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenția asupra unor aspecte nu mai puțin importante, precum furtul resurselor financiare și al resurselor materiale care se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.

Cuvinte-cheie. activitate bancară, legătură de cauzalitate, act de evidență contabilă, taină comercială, corupere a personalului bancar.

Summary

One of the elements which is characterizing the crime from bank activity domain is that the persons who attends at this kind of domains are usually the bank employees themselves, but also persons who doesn't have any kind or bond whit bank activity. The investigation of any kind of crime is not impossible without the investigation of the basic structural parameters. This way, in order to elucidate the components of crimes from the bank activity domain it's necessary to take in consideration some things which are not less important, like stealing the financial and material resources which is done by changing the accounting documents; documents through which money are received or given; corruption of bank employees; illegal obtaining and disclosure of data that is marked as commercial secret; hijacking etc.

Keywords: Bank activity, causation; accounting document, commercial secret, corruption of bank employees.

Introducere. În acest studiu vom aborda unele elemente de structură indispensabilă a infracțiunilor săvârșite cu scopul de a atenta la bunurile materiale sau la serviciile domeniului bancar. Astfel, la elucidarea mai detaliată a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenție asupra unor aspecte nu mai puțin importante, precum furtul resurselor financiare și al resurselor materiale care se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului stabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inductivă, deductivă, comparativă, logică, a analizei și sintezei, a comparației. A fost studiat cadrul normativ și doctrinar, literatura de specialitate în domeniul criminologiei și dreptului ban-

car atât național, cât și internațional.

Rezultate obținute și discuții. Din punctul de vedere enunțat anterior, infracțiunile săvârșite cu scopul de a atenta la bunurile materiale sau serviciile domeniului bancar pot fi clasificate după cum urmează:

- infracțiuni săvârșite din afara domeniului de activitate bancară, adică săvârșite nu cu ajutorul unor funcționari ai băncii;
- infracțiuni săvârșite din interiorul domeniului de activitate bancară, adică săvârșite cu ajutorul unor funcționari ai băncii;
- infracțiuni din domeniului de activitate bancară săvârșite prin complicitate, adică săvârșite de către persoane care nu au legătură cu domeniul de activitate bancară dar cu ajutorul unor funcționari ai băncii.

În primul caz, este vorba despre un furt al resurselor financiare, care a fost săvârșit prin escrocherie, precum obținerea unui credit pe cale ilegală, lipsa de dorință de a reambursa un credit, furtul cibernetice al resurselor

financiare, care au fost comise fără implicarea vreunui funcționar al băncii. În celelalte două cazuri, furtul resurselor financiare se efectuează direct sau cu ajutorul funcționarilor bancari prin atentarea la resursele financiare încredințate și abuz de serviciu (de cele mai multe ori, furtul resurselor financiare și al resurselor materiale se efectuează prin substituirea documentelor de evidență contabilă, a ordinelor de casă; coruperea funcționarilor bancari; obținerea și divulgarea ilegală a datelor care sunt catalogate ca taine comerciale; infracțiuni informatice etc.).

Cercetarea oricărei infracțiuni nu este imposibilă fără o cercetare a parametrilor structurali de bază. Astfel, în scopul elucidării mai detaliate a componenței de infracțiuni din domeniul activității bancare este necesar de a atrage atenție asupra unor aspecte nu mai puțin importante, care sunt în strânsă legătură cu clasificarea sus-menționată din domeniul de activitate bancară.

Cercetînd caracteristicile primului grup de infracțiuni din domeniul de activitate bancară, constatăm că resursele bancare sunt un ansamblu de resurse, care se află la îndemîna băncilor și care sunt folosite ca surse de creditare, surse de investiții și în alte operații bancare. Aceste resurse se împart în „resurse personale (capitalul statutar, capitalul de rezervă și alte fonduri care nu se distribuie) și resurse obținute din venit (resurse financiare de casă, de depozite ale persoanelor fizice și juridice, fonduri sociale)” [1, p. 51]. Pentru Banca Națională este de menționat și emiterea banilor sub formă de credit.

Proprietatea unei bănci include „resurse financiare, valută, hîrtii de valoare (atît personale, cît și atrase), drepturi patrimoniale asupra obiectivelor activității bancare (bunurile gajate etc.), la fel și clădirile băncilor, tehnica montată și mobilierul” [2, p. 268].

Unul din subiectele puse în discuție de marea majoritate a specialiștilor din domeniu este dacă resursele financiare sub formă de depozite ale persoanelor fizice și juridice sunt sau nu proprietate a băncilor. În acest sens, credem că trebuie să ne solidarizăm cu punctul de vedere al lui D. I. Aminova [3, p. 98] și

totodată să trecem în revistă unele prevederi ale legislației civile. La concret, art. 302 din Codul civil al Republicii Moldova [4] prevede că banii constituie un mijloc de plată obligatoriu pentru recepționare conform valorii nominale pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar plățile pot fi efectuate prin numerar sau prin virament. Din acest punct de vedere achitarea prin virament poate fi catalogată ca proprietate.

Noțiunea de „proprietate a băncii” este în strînsă legătură cu noțiunea de „deținere a dreptului de proprietate asupra unor bunuri”. În acest sens, din punctul nostru de vedere, suntem de acord cu faptul că declarațiile unor specialiști din domeniu care afirmă faptul că „banca, primind resursele financiare ale deponentului, devine într-o oarecare măsură proprietarul lor, dar în același moment deponentul are un drept de a pretinde ceva” [5, p. 19].

Este clar că relațiile de proprietate sunt considerate fundamentul și una dintre cele mai importante componente ale sistemului de activitate bancară.

În conformitate cu art. 315 al. (1) din Codul civil al Republicii Moldova [4], deținerea dreptului de proprietate încorporează recunoașterea dreptului de posesie, folosință și administrare a unui bun, în apărarea acestui drept de către legislația în vigoare, inclusiv împotriva atentatelor infracționale.

Codul civil al Republicii Moldova în art. 296 [4] prevede următoarele forme ale dreptului de proprietate: bunuri din domeniul public și bunuri din domeniul privat. Astfel, „din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale fac parte bunurile determinate de lege, precum și bunurile care prin natura lor sunt de uz sau de interes public. Interesul public implică afectarea bunului la un serviciu public sau la orice activitate care satisface nevoile societății fără a presupune accesul nemijlocit al acesteia la utilizarea bunurilor conform destinației menționate”.

Constituția Republicii Moldova în art. 46 [6] fundamentează punctul de vedere potrivit căruia în Republica Moldova în egală măsură se garantează apărarea dreptului de proprietate asupra proprietății private și de

stat, astfel „nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită de lege, cu dreptă și prealabilă despăgubire”.

Orice furt al proprietăți străine în același timp destabilizează raporturile juridice de proprietate dar și dreptul asupra respectivei proprietăți, care de fapt la fel intră sub incidența normelor de drept penal care sunt menite a sta în apărarea intereselor meschine.

Menționăm că spre deosebire de alte infracțiuni meschine, care se comit în diferite domenii de activitate, furtul presupune atentarea la proprietatea unei persoane străine, care se află nemijlocit la proprietar. Noțiunea de bază a furtului este dată de Codul penal al Republicii Moldova în art. 186 [7], care prevede că sub noțiunea de „furt” se subînțelege sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane.

În ceea ce privește infracțiunile care atentează la infrastructura băncilor, ele aduc atingere fundamentului managementual al domeniului de activitate bancară.

De cele mai multe ori, aceste infracțiuni (abuzuri în serviciu) îndeplinesc unele funcții care atrag după sine rezultate mult mai serioase pentru activitatea economică. De obicei, aceste infracțiuni destabilizează esențial activitatea unei sau altei instituții bancare, atrăgând după sine nu numai pagube materiale, ci și morale. Acest gen de infracțiuni atentează la credibilitatea sistemului bancar, creează condiții pentru înșelarea persoanelor fizice și juridice care se folosesc de serviciile bancare, și nu în ultimul rând aduc atingere intereselor statului în domeniul de activitate bancar.

Sub noțiunea de „infrastructură” a unei bănci înțelegem „ansamblul de părți componente ale unui tot întreg care fundamentează și deservește funcțiile unei bănci. Printr-o noțiune mai largă, se poate de constatat că infrastructura unei bănci este un ansamblu de elemente, care satisface activitatea zi de zi a unei băncii” [8, p. 20].

Deosebim două compartimente ale infrastructurii bancare: internă și externă.

La elementele infrastructurii interne atribuim:

- „legislația bancară, care definește sta-

tutul de instituție financiară, enunțarea operațiilor bancare care sunt permise de lege;

- regulile interne de operare cu activitatea bancară, care stabilesc respectarea normelor legislative și apărarea intereselor deponenților, clienților băncii, dar și interesele băncii;

- reglementarea statistică a operațiunilor bancare, baza analitică, prelucrarea informațională a bazei de date, administrarea băncii pe baza noilor tehnologii informaționale;

- structura administrativă a administrării băncii” [8, p. 21].

Cu referire la problematica pusă în discuție în ceea ce privește infrastructura bancară, atragem atenție la trei compartimente de ordin general:

- baza legislativă și ordinea de îndeplinire a activității bancare;

- politica de cadre;

- suportul informațional al activității bancare.

La primul compartiment putem atribui modalitatea de înființare și lichidarea instituției bancare, cercul de operațiuni bancare care sunt permise sau interzise de legislația în vigoare, mecanismul de protecție a bunurilor materiale (în primul rând a depozitelor), răspunderea, controlul etc. și în ultimul rând caracterul de activitate în domeniul bancar.

În procesul de activitate comercial bancară, se evidențiază cert o direcție de activitate precum operațiunile bancare. În pofida faptului că foarte multe infracțiuni bancare au un mecanism greu de realizat, majoritatea din ele se comit prin intermediul unei sau altei operațiuni bancare. Astfel de operațiuni bancare sunt folosite în calitate de acte pregătitoare pentru săvârșirea unor acțiuni criminale sau sunt în calitate de acțiuni legale care acoperă infracțiunile economice. Cu toate acestea, obiectului relațiilor dintre participanții la operațiunile bancare îi este pricinuit un prejudiciu.

Amintim că la „operațiuni bancare se referă:

- atragerea investițiilor străine ale persoanelor fizice și juridice sub formă de depozite;

- deschiderea și administrarea depozitelor persoanelor fizice și juridice;

- efectuarea de plăți la cererea persoanelor fizice și juridice;
- deservirea la casă a persoanelor fizice și juridice;
- vânzarea-cumpărarea de valută străină în nominal sau prin virament;
- atragerea sub formă de depozit bancar a metalelor prețioase;
- eliberarea garanțiilor bancare”[9, p. 56].

În legătură cu deservirea clienților ca activitate comercială și asigurarea scopului final din domeniul de activitate bancară, acest compartiment formează fundamentul activităților din domeniul bancar.

Cu toate acestea, un element nu mai puțin important din infrastructura unei bănci este asigurarea politicii cadrelor, care în general poate fi limitată la corespunderea caracterului individului cu condițiile de profesionalism, pe care el le va îndeplini în domeniul de activitate bancară. După cum arată practica, stabilitatea funcționării sistemului comercial bancar este în strânsă legătură cu organizarea muncii de înaltă calitate a personalului, care își îndeplinesc cu dăruință de sine atribuțiile de serviciu. Cu toate acestea, descoperirea infracțiunilor care s-au săvârșit cu participarea personalului din administrația băncilor sau cu ajutorul micilor funcționari ai băncii ne demonstrează că nu există un nivel înalt al disciplinei financiare și lipsește controlul asupra activității lor.

Nu credem că trebuie să aducem o mulțitudine de argumente în ceea ce privește rolul deosebit pe care îl joacă sistemele informaționale în asigurarea activității bancare. În timpul de față resursele informaționale au devenit una din cele mai necesare pîrghii în dezvoltarea economică, iar economia de piață dictează necesitatea îmbunătățirii permanente a sistemelor pentru prelucrarea informațiilor comerciale din interiorul băncii și în general. Dar odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale, s-a acutizat problematica folosirii eficiente a sistemelor de apărare a informațiilor bancare.

Obiectivele principale de asigurare cu securitate informațională a activității băncilor comerciale sunt:

- resursele informaționale, care conțin date care se referă la tainele comerciale, informații confidențiale, care sunt prezentate sub formă de baze de date;
- integritatea datelor și a programelor de operare, care de obicei se deteriorează informațional, la accesarea nesancționată prin schimbarea de date a balanței contabile, la formarea actelor de plată false etc;
- accesul la datele prin care se realizează pericolul de accesare nesancționată a bazelor de date ce influențează modalitatea de deservire a clienților băncii.

Concluzionînd raționamentele expuse mai sus și întorcîndu-ne la clasificarea infracțiunilor din domeniul de activitate bancară pe care am expus-o, constatăm că în limita fiecărui grup de infracțiuni se poate de evidențiat și unele subgrupe.

În grupul de infracțiuni, care atentează la resursele bancare și la alte drepturi de proprietate este rațional de a atribui:

- furtul (escrocheria);
- infracțiuni din domeniul de creditare;
- infracțiuni din domeniul fluxului financiar.

În grupul de infracțiuni care atentează la infrastructura băncii, care asigură un bun management în activitatea sa, se poate de distins:

- infracțiunile săvârșite prin abuz de serviciu;
- infracțiuni, care sunt în legătură cu destabilizarea bunei desfășurări a activității bancare (activitatea bancară ilicită);
- infracțiuni din domeniul securității informaționale (obținerea și răspîndirea ilicită a datelor care sunt taine comerciale).

Concluzii. De cele mai multe ori, administratorii sau personalul bancar înzestrați cu atribuții de management dețin funcții care atrag după sine rezultate mult mai serioase pentru activitatea economică. De obicei, infracțiunile săvârșite de către această categorie de angajați destabilizează esențial activitatea ca atare a uneia sau altei instituții bancare, atrăgînd după sine nu numai pagube materiale, ci și morale. Acest gen de infracțiuni atentează la credibilitatea sistemului bancar, creează condiții pentru înșelarea persoanelor

fizice și juridice care se folosesc de serviciile bancare, și nu în ultimul rând aduc atingere intereselor statului din domeniul de activitate bancar.

Într-un final, considerăm că elementele constitutive care caracterizează infracțiunile din domeniul de activitate bancară ne permite să constatăm o fundamentare calitativă a infracțiunilor cercetate.

Bibliografie

1. Российская криминологическа энциклопедия / Под общ.ред.А. И.Долговой.-М., НОРМА, 2000.-р. 51.
2. Большой экономический словарь / Под. Ред. А. Н. Азриляна.-4-е изд.доп. и перераб. – Москва, 1999, р. 268.
3. Аминов Д.И. Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений.- Челябинск,1999, р. 98.
4. Codul civil al Republicii Moldova, 2002.
5. Борзенков Г. Н. Ответственность за мошенничество. – Moscova, 1971.- р.19.
6. Constituția Republicii Moldova, 1994
7. Codul penal al Republicii Moldova, 2002.
8. Банковское дело/ Под ред. О. И. Лаврушина. – Moscova, Финансы и статистика, 1999. – р.20
9. V. Burac, Drept bancar, Chișinău –2001, р. 56.

RECENZENT: Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar